

Erdei iskola

„Az erdei iskola az anyaiskola székhelyétől különböző helyszínű, a környezet adottságaira építő többnapos tanulásszervezési forma. A terepi ismeretszerzést közös cselekvéshez köti. A tanítás helyszínével szorosan és szervesen összefügg a tananyag, a képességfejlesztés és a közösségi tevékenységekhez kötődő szocializáció.” (Lehoczky János)

Az erdei iskola olyan sajátos tanulásszervezési forma, amelyre jellemző, hogy

- Az iskola pedagógiai programjának és helyi tantervének integráns részét képezi; beépül az iskola mindennapi tanítási-tanulási életébe
- A megismerés tárgya az erdei iskola helyszínének természeti épített és szociokulturális környezete
- A program megvalósulása a tanulók aktív, cselekvő tevékenységére épít
- Az ismeretszerzés folyamatát kooperatív tanulási technikákra, a projektpedagógia alkalmazására építi.
- Kihasználja az együttes tevékenységekben rejlő szocializációs lehetőségeket

Az erdei iskola nem azonosítható valamelyik nevelési területtel. E kifejezés a tanulásszervezésre vonatkozik, nem annak tartalmára vagy módszereire. Az erdei iskolának nem csak az oktatás a célja.

Attitűdformáló ereje akkor van igazán, ha a színhely sajátos atmoszféráját, miliójét sem hagyjuk figyelmen kívül. Ne csak tanítani akarjunk! Az erdei iskola izgalmas játékhelyszín is egyben.

Mint minden projektben, itt is fontos, hogy a diákok az erdei iskola tevékenységrendszerének kitalálásától az utólagos értékelésig mindenben szerepet kapjanak.

Az erdei iskolázás várható pedagógiai, nevelési eredményei:

- A több napos közös munka, egymásrataltság során a tanulók szocializációs képességei fejlődnek.
- Gyakorlottabbak lesznek az önellátás területén.
- Az önismereti, fejlesztő játékok során személyiségük árnyaltabbá gazdagabbá válik.
- A tapasztalati ismeretszerzés élménydúsabb, jobban rögződő tudást biztosít számukra.
- Mindenki lehetőséget kap, hogy számára legeredményesebb szituációkban megmutathassa önmagát, tehetségét.
- Csökkenek a magatartási anomáliák, a periférián lévő gyermekek is központi helyre kerülhetnek.
- Növekszik a gyerekek fizikai állóképességük.

A szervezésről általában

- Erdei iskolát sokféle módon szervezhetünk. Igénybe vehetjük minősített erdei iskolák szolgáltatásait, (harkály embléma) teljes körűen vagy részlegesen, készíthetünk saját programot, ha rendelkezünk megfelelő szakértelemmel a terepi munkához, de kérhetjük ehhez megfelelő szakemberek segítségét is. Programunkat keretjátékba illeszthetjük, vagy a helyszín adta lehetőségekre is felépíthetjük.

- A résztvevők körét (egy vagy több meghatározott évfolyam) a pedagógiai programban rögzíteni kell az önkéntesség elvének figyelembe vételével, a pedagógus és a tanuló szemszögéből egyaránt.
- A feladat – és az esetlegesen felmerülő problémák – megoldására intézkedési tervet kell készíteni, és azt az éves munkatervben rögzíteni. Ebben meg kell tervezni a távollevő nevelők helyettesítését is.
- Az erdei iskolában részt nem vevő évfolyamok, ill. az egészségügyi vagy nem várt családi problémák miatt otthon maradó gyermekek számára az adott időre foglalkozási tervet kell készíteni.
- A tervezéstől a teljes körű megvalósításig több év telhet el, hiszen kollégáinknak is érlelni kell a gondolatot, hogy részt vegyenek-e benne, s nem egy esetben az iskolavezetés támogatása is hiányzik.
- Célszerű keresni azokkal a civil szervezetekkel a kapcsolatot, amelyek ismereteink bővítésében segítségünkre lehetnek, pl. Erdei Iskola Egyesület (EIE), Környezetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége (KOKOSZ), Szolgáltatók Erdei Iskolai Szövetsége (SZEI), Magyar Környezeti nevelési Egyesület (MKnE), stb.
A Nemzeti parkok igazgatóságai is szívesen állnak minden segítséget kérő iskola rendelkezésére stb.

A megvalósítás folyamata

Az érintettek (tanárok, diákok, szülők, támogatók) felkészítése

- Aktív mag létrehozása a tantestületben.
- Ismerkedés a szakirodalommal.
- Részvétel konferenciákon, ilyen jellegű tréningeken, továbbképzéseken.
- Az iskolavezetés tájékoztatása, támogatásának elnyerése.
- A tantestület tájékoztatása, ha szükséges külső előadók felkérése.
- A tantestület elfogadó nyilatkozata.
- A szülők tájékoztatása, támogatásának elnyerése.
- A diákönkormányzat tájékoztatása, támogatásának elnyerése.
- Az erdei iskolával kapcsolatos döntés megjelenítése iskolai dokumentumokban (pedagógiai program, helyi tanterv, tanmenetek).
- Környezeti nevelési munkacsoport kialakítása (program összeállítás, operatív szervezőmunka).
- Támogatók felkutatása.

Helykeresés

- Tájékozódás a szálláshelyekről (internet, katalógusok, árajánlatok, referenciák).
- Időpont kiválasztása, helyfoglalás. A szállást időben (kb. fél évvel előtte) le kell foglalni, és elvégezni a szükséges menetrendi egyeztetéseket, buszrendelést stb.
- Az erdei iskolai program megvalósítása megfelelő szálláshely könnyen megközelíthető, rendelkezik rossz idő esetére foglalkoztató termekkel, telefonon elérhető, a közelben van orvosi ellátás, és mindezekről személyesen is meggyőződünk.
- A szervezőmunka nagy részét iskolai szinten 1-1 kolléga végezze alsó, illetve felső tagozaton a szabadidő-szervező segítségével (ha van).

A program összeállítása

- Anyaggyűjtés (földrajzi, növénytani, állattani, helytörténeti, művészeti vonatkozások) az adott helyszínről.

- A tanulók véleményének ismeretében életkoruknak megfelelő feladatlapok, munkanaplók összeállítása.

A költségek tervezése és biztosítása

- A tanulói térítési díjak begyűjtése, lehetőleg havonkénti bontásban. (114-es § 4. pontja)
- Igénybe kell venni költségkímélő eljárásokat (hulladék. azaz hasznosanyag-gyűjtéstermészetbeni támogatások, pályázati lehetőségek stb.)
- Szerencsés, ha a napi költség tanulónként nem haladja meg a 2.000 Ft-ot.
- Költségek intézményi szinten: (Költségvetésből, de nem tervezhető módon, mert a legtöbb önkormányzat csak a kötelezően megoldandó feladatokra ad anyagi forrást akkor is, ha az erdei iskola szerepel a pedagógiai programban.
Nevelők térítési díja
Felügyeleti, készletdíjak
Programvezető szakemberek tiszteletdíja
Szükséges felszerelési eszközök biztosítása
Lehetőség szerint az erdei iskoláztatásra vállalkozó pedagógusok anyagi motivációja

Előzetes szervezési feladatok:

- Heti foglalkozási terv összeállítása (környezeti nevelési munkacsoport).
Keretjáték, drámapedagógiai ajánlások.
- Könyvtári előkészítő munka (munkaanyag tanulóknak, nevelőknek).
- Kísérő tanárok felkérése.
- Programvezető szakemberek felkérése.
- Programvezető kollégák felkérése.

Osztályfőnöki teendők:

- Szülők részletes tájékoztatása. Tanév elején és közvetlenül az indulás előtt szülői értekezletet kell tartani az aktuális tennivalók egyeztetése céljából (pénz, felszerelés, orvosi igazolások, kapcsolattartás módja stb.)
- Heti program ismertetése a tanulókkal.
- Csoportalakítások (Tetszőleges technika szerint).
- A szálláshely, szobabeosztások ismertetése.
- Értékelési szempontok, módok ismertetése.
- A szaktanárok által összeállított előzetes gyűjtőmunka feladatainak kiosztása.
- Heti értékelési tabló elkészítése napokra, programokra lebontva – tartalmazva a tanuló tetszésnyilvánítási lehetőségeket is.
- Folyamatos háttérirányítás, ellenőrzés a csoportok felkészülése során.
- Jutalomtárgyak beszerzése (osztálypénzből.)

Javasolt napirend:

07.00 Ébresztő

07.10 – 07.30 Tisztálkodás, rendrakás

07.30 – 08.30 Reggeli, készülődés a délelőtti programokra

09.00 – 12.00 Délelőtti programok

12.00 . 14.00 Ebéd, pihenő, készülődés a délutáni programokra

14.00 – 18.00 Délutáni program

18.00 – 19.00 Vacsora

20.00 – 22.00 Napi értékelés osztályonként, esti program, takarodó

Heti értékelés:

- Záró szakmai vetélkedő a hét ismeretanyagából a keretjáték tükrében.
- Osztályonkénti értékelés az összesítő tabló segítségével, tartalmazza a tanulói értékeléseket is. (A lehetséges módszereket ld. alább!)
- Jutalmazások (Fontos, hogy mindenkinek legyen sikerélménye).

Visszaérkezés után:

- Hasznosítani kell az erdei iskolai tapasztalatokat. Figyelembe kell venni a szakvezetők jutalmazási javaslatait.
- Kiállítást kell készíteni az iskolában a gyűjtött, készített anyagokból.
- Tájékoztatni kell a szülőket a hét eseményeiről.
- Visszajelzést kell küldeni a szolgáltatónak megelégedettségünkről.
- Köszönetet kell mondani támogatóinknak.

Erdei iskola a veszprémi Deák Ferenc Általános Iskolában

(Példa egy városi, nagy iskola erdei iskolájára)

- Résztevők: 3.-6. évfolyam tanulói az önkéntesség elvének figyelembe vételével.
 Helyszín: Balaton-felvidék (évfolyamonként különböző) Balatonakali, Fövenyes, Csopak
 Időpont: Egységesen május utolsó hetében
 Program: Életkornak megfelelően, egymásra épülő, részben saját készítésű, részben a Bakonyi Természettudományi Múzeum, illetve a Sziget Környezetvédelmi Egyesület által biztosított, a helyszín adta lehetőségekhez igazodó
 Utazás: Évfolyamonként külön buszokkal
 Költsége: - Tanulók térítési díja: 10-12.000 Ft (szülői befizetés + pályázatokon elnyert támogatások)
 - Pedagógusok költségei: intézményi költségvetésből (nem tervezhető módon)

Részletek az 5. évfolyam programjából:

Előzetes feladatok

- Könyvtári gyűjtőmunka a népi építészet, népművészet által felhasznált természetes anyagokról.
- A „Liccs-loccs királyfi bánata” című népi monda dramatizálása; jelmezkészítés, díszlettervezés.
- Ismerkedés a balatoni népdalok kiadott kottáival.

Helytörténet, hon- és népismeret

- Történelem szakos kollégáink által összeállított feladatlap segítségével megismerkednek a falu nevezetes épületeivel, a település történetével.
- Előzetes gyűjtőmunka segítségével feldolgozzák a település foglalkozástörténeti, népi díszítő-művészetének sajátosságait. Nádkunyhó modellt készítenek.
- Megtanulnak legalább 2 népdalt az előzetesen kiadott kották segítségével.

Irodalom, dráma

Az előzetes felkészülés alapján díszleteket készítenek és bemutatják a „Liccs-loccs királyfi” dramatizált feldolgozását, miközben felidézik a mondákról tanultakat.

Terepmunkák

- Madarászat: MME szakemberének segítségével megismerkednek a madárgyűrés jelentőségével és az ehhez szükséges eszközökkel. Megfigyelik a befogott madarak gyűrését, határozókönyvek segítségével rögzítik a fajok jellemzőit.
- Növénytan: A botanikus vezette terepi séta egyes állomásain megismerik a jellemző növénytársulásokat, az élőhelyek szintjeit, (felhagyott cserjésedő szőlő, mészkedvelő tölgyes, karsztbokor erdő).
Az aljnövényzet vizsgálata (Pl. selymes boglárka, gyapjas gyűszűvirág, bíboros kosbor, stb.) során tisztázzák a természetvédelem legfontosabb fogalmait, (területvédelem, fajvédelem, fokozottan védett fajok) a nemzeti parkok jelentőségét.
- Rovarok: Szakember irányításával a séta közben tisztázzák az ízeltlábúak helyét az élőlények rendszerében. Megismerkednek a befogó eszközökkel, rovarcsapdákkal. A befogott (nem védett!) fajok vizsgálata során rögzítik a rovarok (bogarak, kártyásszárnyúak) rendszertani bélyegeit. Megbeszéléssel felelevenítik, bővítik a különféle fejlődésmentekről tanultakat. Határozókönyvek segítségével rögzítik az egyes fajok tulajdonságait.
- Geológia: Geológus társaságában, vezetésével a felszínen észlelhető kőzeteket vizsgálják, azonosítják. Felidéznek, illetve megismerik, keletkezési körülményeiket geokronológiai sorrendben (homokkő, mészkő, bazalt). Megbeszélnek a Balaton keletkezésének körülményeit. Megtanulják használni a geológus kalapácsot.

Sport

A méta játék megtanulása, sorversenyek.

Este

Értékelés két, előre elkészített táblázaton:

Az osztályfőnök értékeli a tanulók aznapi teljesítményét piktogramok segítségével.

A tanulók értékelik az aznapi programokat hasonló módon. Bejegyzik naplójukba a tapasztaltakat.

Személyiségfejlesztő drámajátékok az osztályfőnök számára biztosított játékgyűjtemény segítségével.

Hét végén

Záró szakmai vetélkedő forgószínpadszerűen, a szakmai programokat vezetők által összeállított feladatok alapján.

Minden tanuló számára biztosítunk apró ajándékokat, de a sorrend szerint választhatnak. (Pl. kisméretű ásványok, térképek, képeslapok stb.)

Otthon

Élmények felelevenítése. Fotók előhívása. Kiállítás készítés. Szülők tájékoztatása a tapasztaltakról.

Visszajelzés a szolgáltatóknak.

Irodalom:

Barna Zsolt – Szabóné Susa Ágnes, Magyarország Nemzeti Parkjai 1-2. CD-Rom Veszprogr Kft. 2001

Béres Mária, Az erdőből jöttünk, Független Ökológiai Központ 1994

Bilku – Galambos, Bakony – Városlőd, Erdei Iskola Egyesület, 1996

Nagy Zsuzsanna: Természetismereti játékgyűjtemény, Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért, 1998
Hortobágyi Katalin, Erdei Iskola, OKI Iskolafejlesztési Központ, 1993
Lehoczky János, Iskola a természetben avagy a Környezeti Nevelés Gyakorlata, RAABE, 1999
Tárnics Munkacsoport, A fák világa, Erdei Iskola Alapítvány, 2001
Wéber Éva, Környezeti Nevelés az Erdei Iskolában, Generál Press, 1995
Zánka Erdei Iskolai Munkafüzet 5.-6. évfolyam, Veszprém Megyei Pedagógiai Intézet, 1998
Réce füzetek 1.-5. kötet, Alapítvány a Magyarországi Környezeti Nevelésért
Szakszerűség és minőség az erdei iskolában – Konferencia munkaanyag, KÖM-OM, 2001
Erdei Iskola Hasznoskönyve, NTK, 2002

Elérhetőségeink:

Deák Ferenc Általános Iskola
8200 Veszprém, Aradi vértanúk útja 2.
bsz@sednet.hu; www.veszprem.deak.hu
telefon/fax: 88/442-672